

fund, able to take on the risk of non-repayment of principal and interest by enterprises-borrowers.

Keywords: *debt financing, equity financing, loans, credit rationing, agricultural enterprises, regression model, Lorenz curve, return on assets, guarantee fund.*

УДК 338.433:638:1.(477)

СТАН І РОЗВИТОК РИНКУ МОЛОКА В УКРАЇНІ

О. В. ПАЩЕНКО,

доцент кафедри економічної теорії
*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

Анотація. Розглянуто стан і тенденції розвитку ринку молока, який являє собою одну з головних складових продовольчої безпеки країни. Це зумовлено, по-перше, важливим значенням молока та молочних продуктів для харчування населення, по-друге, неможливістю ведення стабільної економічної політики в країні без розвитку цього ринку та, по-третє, соціальною спрямованістю галузі, де головною метою є поліпшення рівня життя населення й забезпечення гарантованого доступу його до молочної продукції у відповідній кількості, якості та асортименті.

Ключові слова: *ринок молока, виробництво молока, якість молокосиrowини, сільськогосподарські підприємства, господарства населення, конкурентоспроможність*

Ринок молока являє собою одну з головних складових продовольчої безпеки країни. Це пояснюється значущістю й незамінністю молока та молочних продуктів у харчуванні населення, неможливістю без розвитку цього ринку ведення стабільної економічної політики в країні, соціальною спрямованістю галузі, де головною метою є поліпшення рівня життя населення й забезпечення його гарантованого доступу до молочної продукції у відповідній кількості, якості та асортименті. Ринок молока формує зв'язки між виробниками молокопродукції та його споживачами на основі попиту, пропозиції, ціни та механізмів ринкової конкуренції.

Останнім часом в Україні спостерігається скорочення попиту населення на молоко та молочну продукцію. Це пов'язано, в основному, з низькими доходами населення та його соціальною диференціацією, скороченням обсягів виробництва, погіршенням якості молоко-сиrowини та підвищенням роздрібних цін. Зменшення обсягів виробництва молока зумовило скорочення споживання життєво важливих видів молочної

продукції, що викликає дефіцит білків тваринного походження в організмі людини. Формування й забезпечення стабільного розвитку ринку молока є одним із завдань аграрного сектору економіки України. Нині ринок молока постійно потребує оздоровлення фінансового стану галузі молочного скотарства, поліпшення його інвестиційної привабливості, уваги з боку держави та вирішення завдань економічного й соціального розвитку сільської місцевості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні проблеми функціонування та розвитку ринку молока знайшли своє відбиття у працях відомих вчених П. С. Березівського, М. М. Ільчука, В. В. Камінської, С. В. Васильчак, О. А. Козак та багатьох інших, а також у працях наукових колективів у ННЦ “Інститут аграрної економіки”. Однак на сьогодні дана проблема є досить актуальною.

Мета дослідження – аналіз стану та розвитку ринку молока в Україні, визначення наявних проблем, способів їх усунення та обґрунтування перспективних напрямів розвитку.

Матеріали і методи дослідження. Методологічною та інформаційною основою є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet та статистична інформація. При проведенні дослідження використано методи статистичних групувань, розрахунково-конструктивний, кореляційно-регресійний, економіко-математичний.

Результати дослідження та їх обговорення. Упродовж 2010–2015 років в Україні скоротився обсяг виробництва молока в усіх категоріях господарств на 5,6 % – з 11,2 млн т у 2010 р. до 10,6 млн т у 2015 р. Це зумовлено скороченням поголів'я корів, унаслідок подорожчання кормів і пально-мастильних матеріалів, до того ж, темпами, які перевищували темпи зростання закупівельних цін на молоко. За цей період простежується нарощування обсягів виробництва молока на сільськогосподарських підприємствах від 2217 тис. т до 2669 тис. т, або на 20,4%. Пов'язано це з будівництвом з 2011 року близько 70 комплексів молочного напрямку [1]. У результаті цього, збільшилися обсяги виробництва молока саме на сільськогосподарських підприємствах за цей період на 11,8% при значно менших темпах росту в господарствах населення.

Так, за досліджуваний період, у господарствах населення зменшилося виробництво молока на 12% – від 9032 тис. т у 2010 р. до 7946 тис. т у 2015 р. Обсяг виробництва молока в Україні на одну особу за цей період збільшився з 245,2 кг в 2010 р. до 247,8 кг у 2015 р. або лише на 1,0% за рахунок скорочення кількості населення України.

Зміни в обсягах виробництва молока позначаються й на рівні його реалізації. При цьому частка реалізованого молока в окремих категоріях господарств істотно відрізняється. Якщо на сільськогосподарських підприємствах частка реалізованого молока в загальному обсязі виробництва становила за 2015 р. 95%, то в господарствах населення – майже 17%.

Станом на 2015 р. в Україні близько 75% всього молока продовжують виробляти господарства населення, а решта 25% надходить від сільськогосподарських підприємств. Порівняно з минулими роками, у господарствах

населення спостерігається зниження їх питомої ваги в загальному обсязі виробництва молока. Так, у 2010 р. їх частка у виробництві становила 80,3%, а в 2015 р. знизилася до 74,9%. Це свідчить про підвищення обсягу виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами, що є позитивною динамікою. Адже вони краще оснащені технічними засобами і можуть забезпечити виробництво якісної молочної сировини, ніж господарства населення, де люди не здатні забезпечити належне виконання санітарних норм виробництва молока. Проте, від господарств населення надходить на переробні підприємства недостатньо молочної сировини – 16,9% від валового обсягу виробництва молока.

Населення не зацікавлене в реалізації молочної сировини переробним підприємствам, оскільки ціни на молоко на вільних ринках значно вищі від закупівельних цін, що знижує прибутковість та мотивацію розвитку молочного скотарства, а також повільне формування системи реалізації молочної сировини, недостатня кількість обслуговуючих кооперативів, демографічна ситуація на селі, де вік його мешканців перевищує 55–60 років та відсутність робочих місць для молоді (табл. 1).

На переробні підприємства надійшло 4089,8 тис. тонн молока, або на 11,4% (527,2 тис. т) менше, порівняно з відповідним періодом минулого року. Слід зазначити, що сільськогосподарські підприємства збільшили продаж молока проти 2010 р. на 27,6% (522,4 тис. т), а господарства населення зменшили на 52,9% (1198,1 тис. т). Питома вага молока, закупленого переробними підприємствами на сільськогосподарських підприємствах, становить 89%, а в господарствах населення – 33%.

1. Надходження молока на переробні підприємства, тис. тонн*

Показник	Рік					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Надійшло – усього,	4737,2	4547,0	4691,6	4545,3	4617,0	4089,8
у тому числі від						
с.-г підприємств	1890,4	2030,1	2277,7	2325,1	2428,3	2412,8
господарств населення	2544,2	2155,3	2007,2	1824,0	1737,0	1346,1
інших господарських структур	302,6	361,6	406,7	396,2	451,7	330,9

*Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [2].

Протягом 2010–2015 років надходження молока на переробні підприємства України зменшилося на 13,7% або на 647,4 тис. т, у тому числі за рахунок господарств населення на 1198,1 тис. т. Проте на сільськогосподарських підприємствах та інших господарських структурах за цей період простежується збільшення надходжень молока на переробні підприємства на 522,4 тис. т та 28,3 тис. т.

Господарства населення більшу частину молока використовують на власні потреби. Зокрема 20% молока селяни згодують тваринам, 50% споживається родиною та лише 15% реалізується на роздрібнопродовольчих або на стихійних ринках, вуличній торгівлі [3]. Сільські мешканці змушені перейти на товарне виробництво та самостійно забезпечувати індивідуальні потреби. Тому при суттєвих змінах у споживанні молока та

молочних продуктів мешканцями міст для сільських жителів воно залишається незмінним у торгівлі [3].

У функціонуванні ринку молока значну роль відіграє маркетинг, який аналізує обсяги надходження молока й молокопродуктів та орієнтує ринок на зменшення товару в обігу. Упродовж 2010–2015 років загальний обсяг реалізації молока сільськогосподарськими підприємствами збільшився на 26,7 % або на 534,2 тис. т (табл. 2.).

2. Структура реалізації молока сільськогосподарськими підприємствами України за напрямками реалізації, тис. тонн*

Канал реалізації	Роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Реалізовано, усього, тис. тонн	2004,1	2061,3	2360,1	2409,0	2506,2	2538,3
%	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі:						
переробним підприємствам, тис. тонн	1857,6	1949,5	2218,9	2263,6	2379,4	2401,3
%	92,7	94,6	94,0	94,0	94,9	94,6
у рахунок оплати праці, тис. тонн	6,9	4,9	4,3	3,9	3,1	2,6
%	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
видано пайовикам у рахунок орендної плати, тис. тонн	0,7	0,6	0,5	0,4	0,4	0,3
%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
на ринку, тис. тонн	37,8	37,0	37,8	36,3	32,0	30,3
%	1,9	1,8	1,6	1,5	1,3	1,2
за іншими каналами, тис. тонн	108,0	74,2	102,9	108,7	94,4	106,4
%	5,4	3,6	4,4	4,5	3,8	4,2

*Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [2].

Відносини між постачальниками молокосировини та молокопереробними заводами регулюються щорічними угодами в основі яких лежить система економічних відносин та умови реалізації економічних інтересів як виробників молока, так і його переробників. В угоді визначаються обсяги поставок, їх періодичність, ціни, вимоги до якості молока, умови оплати. Товаровиробники можуть розширювати канали реалізації молока, маючи самостійність у виборі покупця або ж реалізувати будь-якому покупцеві, інколи не за вигідних умов, адже короткий термін зберігання молокосировини не дає змоги товаровиробникові знайти вигідний збут для своєї продукції.

Реалізація молока сільськогосподарськими підприємствами здійснюється різними каналами (табл. 2). Вибір каналів реалізації залежить від таких чинників: кон'юнктури та ступеня відкритості місцевих ринків молока і молокопродуктів, наявності власних потужностей щодо переробки молокосировини, мережі заготівельно-збутових кооперативів на селі та взаємовигідна система реалізації молока й молокопродуктів. За 2015 р. за напрямками реалізації 89,97% належить переробним підприємствам, або 2401,3 тис. т, 0,1% – населенню в рахунок оплати праці, 1,2% – на ринку, та 4,62% – за іншими каналами. У 2015 р., порівняно з 2014 р.,

сільськогосподарські підприємства збільшили обсяги його реалізації на 1,3% [2]. Отже, підприємства можуть реалізувати молокосировину через оптове постачання молокозаводам або здійснювати її реалізацію через роздрібний продаж, у магазині та за іншими каналами.

Нині основними споживачами молокосировини є підприємства переробної промисловості. Підвищення економічної ефективності реалізації молочної продукції по інших каналах можливе тільки за наявності в господарстві власного переробного цеху, при цьому рівень рентабельності переробки й реалізації молока та молокопродуктів має бути не менше, ніж 20% [3].

Необхідно зазначити, що для виробників молокосировини вигідно мати мінімальну кількість заготівельників, що дасть змогу здійснити організований збут молока, мінімізувати витрати та зменшити втрати продукції.

Ефективність молочного скотарства залежить від закупівельних цін на молокосировину, які мають відшкодовувати витрати виробництва та забезпечувати норму прибутку, необхідну для розширеного відтворення галузі. Аналізуючи закупівельні ціни сільськогосподарських підприємств на молоко по каналах реалізації, можна стверджувати, що, залежно від спрямування, вони суттєво змінюються (табл. 3).

3. Ціни реалізації молока сільськогосподарськими підприємствами по різних каналах (Київська обл, грн/т)*

Канал реалізації	Роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Середня ціна по всіх каналах реалізації	2992,7	3102,4	2811,9	3340,9	3580,5	4532,4
у тому числі:						
заготівельним організаціям	2766,0	2687,9	3903,8	4088,3	4260,6	5342,0
видано пайовикам	2475,0	2975,0	2633,3	2575,0	2410,3	3740,3
на ринку, через власні магазини, ятки, палатки	2923,4	3217,9	4218,9	3734,9	3878,8	4844,7

*Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [2].

Формування цін на молоко залежить, значною мірою, від співвідношення пропозиції та попиту на неї в різні періоди року й платоспроможності населення. Так, із 2010–2015 років середні закупівельні ціни сільськогосподарських підприємств на молоко по каналах реалізації змінилися, тобто зросли за 2015 р. до 4532,4 грн/т, або в 1,5 раза, порівняно з 2010 р. Це пов'язано з інфляційними чинниками, проте для галузі молочного скотарства є позитивним трендом. З 2013 р. товаровиробникам Київської області вигідніше було реалізувати молоко заготівельним організаціям, де ціни реалізації в 1,1 раза перевищували закупівельні ціни на ринку. Причиною зростання цін є низька ефективність виробництва більшості сільськогосподарських підприємств, що зумовило більше зростання вартості молокопродукції порівняно з ростом вартості молокосировини.

Ринок молока і молокопродуктів у багатьох країнах світу є об'єктом особливої уваги й моніторингу різних державних інституцій, що зумовлено його соціальною значущістю для найбільш вразливих верств населення

та важливістю для збереження традиційного укладу й зайнятості в сільській місцевості [1]. Тому держава повинна постійно відстежувати рівень цін на молоко для формування цивілізованих відносин на ринку та захисту як споживачів, так і товаровиробників молока.

Важливим фактором забезпечення високої ціни реалізації є якість молока, що надходить на переробні підприємства. Якісні показники наведено в табл. 4, з якої видно, що за 2015 рік переробні підприємства закупили 226,9 тис. т незбираного молока в натуральному виразі від сільськогосподарських підприємств. У перерахунку на молоко встановленої базисної жирності обсяги закупівлі становили 2412,8 тис. т, що свідчить про факт перевищення жирності молока встановленої базисної норми.

За оцінками деяких експертів, конкурентоспроможність молока на 80% залежить від його якості. Тому підвищення якості молока є важливим чинником підвищення його конкурентоспроможності на сільсько-господарських підприємствах України. Позитивною тенденцією 2015 р. стало поліпшення якості молока. У 2015 р. сільськогосподарськими підприємствами реалізовано молока ґатунку “екстра” 10,3%, вищого ґатунку 35,2% і першого ґатунку 49,6%, II ґатунку – 4,7, неґатункового – 0,2 % від загального обсягу.

4. Якість молока коров'ячого, закупленого переробними підприємствами від сільськогосподарських підприємств за ДСТУ 3662-97 у 2015 р., тонн*

Показники якості молока	2014 р.	2015 р.	2015 р. у % до 2014 р.
Закуплено незбираного молока у натуральному виразі	2297890	2286905	99,5
Закуплено молока у перерахунку на молоко встановленої базисної жирності	2428239	2412817	99,4
у тому числі за ґатунками:			
екстра	223202	247633	110,9
у відсотках до загального обсягу, %	9,2	10,3	111,9
вищого ґатунку	820685	849929	103,6
у відсотках до загального обсягу, %	33,8	35,2	104,1
I ґатунку	1250536	1196910	95,7
у відсотках до загального обсягу, %	51,5	49,6	96,3
II ґатунку	128657	113001	87,8
у відсотках до загального обсягу, %	5,3	4,7	88,7
неґатункового	5159	5344	103,6
у відсотках до загального обсягу, %	0,2	0,2	100,0
Із загальної кількості незбираного молока у натуральному виразі:			
закуплено охолодженого до 10° С	1648228	1651506	100,2
у відсотках до загального обсягу, %	71,7	72,2	100,7
масова частка в купленому незбираному молоці в натуральному виразі, %:			
жиру	3,59	3,59	100,0
білка	3,07	3,05	99,3

*Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики [2].

Перевищення обсягів реалізації молока I ґатунку над вищим пояснюється значним обсягом реалізації молока приватним сектором, якість якого досить низька. Порівняно з 2014 р., у 2015 р. збільшився обсяг реалізації молока «екстра» на 10,9% та вищого ґатунку – на 3,6%, що пояснюється збільшенням частки товарного молока реалізованого сільськогосподарськими підприємствами. Це позитивне явище, адже українські товаровиробники прагнуть вийти на європейські ринки молока, тому їх молокопродукція має відповідати європейським стандартам якості.

Особливо низької якості молоко закупають переробні підприємства у господарств населення. Від господарств населення переробними підприємствами закупається 86,4% від загального обсягу молока II ґатунком. Молоко вищого ґатунку становить лише 0,1%. Такі показники є досить низькими для країн ЄС. Так, у Польщі сортом «екстра-клас» було прийнято на молокопереробні підприємства 95 % сировини. В Україні якість молока регулює ДСТУ 3662-97 «Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі». Його вимоги значно поступаються вимогам ЄС до якості та безпечності молока. Якщо порівнювати українське молоко вищого ґатунку з європейським, то за кількістю соматичних клітин допускається їх більше в чотири рази, за бактеріальним обсіменінням – у десять раз. Лише молоко ґатунку «екстра» відповідає вимогам європейського законодавства [1].

Так, сільськогосподарські підприємства постачають на молокопереробні підприємства більш високоякісну молокосировину, більшість якої вищого та першого ґатунків. У господарствах населення молокосировина в основному другого ґатунку. Отже, поліпшення якості молока залишається важливою умовою ефективного функціонування та розвитку виробництва, підвищення конкурентоспроможності продукції. А це потребує впровадження комплексної системи управління якістю, яка передбачає використання основних функцій (планування, організація, контроль, стимулювання якості) та елементів цих функцій (матеріально-технічне, інформаційне забезпечення, організаційна структура, стандартизація, орієнтація на споживача тощо) [3].

Завдяки вдосконаленню інтеграційних процесів із приватними виробниками молока, господарствами населення, впроваджуються нові механізми взаємовідносин з ними: створюються та обладнуються в населених пунктах молокоприймальні пункти, спрощується система взаєморозрахунків. За умови інвестування переробниками будівництва молокоприймальних пунктів, лабораторій, підготовки кадрів на засадах співвласності та засновництва виробничих кооперативів громадські формування села будуть зобов'язані виробляти сировину відповідно до показників якості та безпеки й постачати її конкретному молокопереробному підприємству [5].

Наближення законодавства нашої країни до європейських стандартів за умов членства України в СОТ сприятиме підвищенню ефективності молочних господарств за сприяння кооперативів.

Базисні показники молока в Україні поки що є найнижчими серед країн Європи та світу табл. 5.

5. Базисні показники молока за країнами у 2015 році*

Показник	Україна	Білорусь	Польща	Естонія	Литва	Латвія	Німеччина	Нідерланди	Фінляндія	Нова Зеландія
Жир, %	3,4	3,6	3,7	3,7	3,7	3,7	4,0	4,2	4,2	4,2
Білок, %	3	3	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4

*Джерело: [6].

Нині засобом підвищення конкурентоспроможності продукції вітчизняних молокопереробних підприємств є система управління якістю, яка базується на економічних методах управління, які передбачають управління економічними показниками якості продукції та витратами на її забезпечення. Про рівень конкурентоспроможності, якості та ефективність виробництва молока в Київській області свідчать дані табл. 6.

6. Показники ефективності виробництва молока на сільськогосподарських підприємствах Київської області*

Показник	Роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Виробництво молока, тис. тонн	200,4	203,9	217,0	221,4	312,8	281,7
Середньорічний надій, кг	5077	5405	5747	5910	4840	5213
Витрати кормів на 1ц молока, ц	1,02	1,03	1,04	1,01	1,00	0,95
у т.ч. концентрованих	0,37	0,35	0,38	0,40	0,42	0,41
Собівартість 1 ц молока, грн	253,3	281,2	271,9	314,2	348,3	393,6
Ціна реалізації 1 ц молока, грн	278,9	322,6	293,2	338,8	336,6	444,6
Реалізовано молока, тис. тонн	185,2	186,8	201,4	206,7	297,7	265,8
Товарність, %	92,4	91,6	92,8	93,3	95,2	94,4
Рівень рентабельності, збитковості (-), %	10,1	14,7	7,8	7,8	-3,4	13,0

*Джерело: дані Держкомстату України [8].

За наведеними показниками, ситуація на ринку молока Київської області свідчить про підвищення ефективності виробництва молока. Протягом 2010–2015 років собівартість 1 ц молока зросла на 55,4%, тоді як середня ціна реалізації підвищилася на 59,4%. Це зумовило підвищення рівня прибутковості виробництва молока у Київській області на 28,7 %. Для підвищення ефективності розвитку молочного скотарства та поліпшення якості молочної продукції слід забезпечити державну підтримку за рахунок бюджетних коштів у розмірі не менше, ніж 3 тис. грн на одну корову, незалежно від форм господарювання й розміру ферми.

Отже, для підвищення прибутковості та конкурентоспроможності молокосировини товаровиробників України необхідно: залучати інвестиції, що дасть змогу зробити реконструкцію молочних ферм, якісно поліпшити породний склад молочного стада, підвищити технологічний рівень устаткування й технології виробництва, які використовують товаровиробники молока; підвищити якість молокосировини купуючи та використовуючи

сучасне доїльне та охолоджувальне обладнання; надати дотації та інвестиції з боку держави господарствам населення, які є основними товаровиробниками молкосировини; фомувати оптимальне співвідношення у виробництві молока частки господарств населення, сімейних ферм і сільськогосподарських підприємств, що забезпечить зниження собівартості молока й підвищення ціни за рахунок вищої якості продукції [7]; розробити та реалізувати заходи щодо гармонізації законодавства у сфері гігієни продуктів харчування й наближення до законодавства ЄС у сфері відстеження харчового ланцюга "виробництво – переробка – збут"[1]; здійснити імплементацію системи Hazard Analysis Critical Control Point на підприємствах та в органах контролю, а також перевірку мережі державних лабораторій та підготовку до їх акредитації відповідно до стандартів ISO"[1].

Список літератури

1. Конкуентоспроможність продукції скотарства і птахівництва України в системі євроінтеграції : монографія / [Ільчук М. М., Коновал І. А., Мельникова І. В. та ін.]. – К. : Аграр Медіа Груп, 2015. – 321 с.
2. Реалізація сільськогосподарської продукції за 2010–2015 р. Статистичний збірник / [відпов. за вип. О. М. Прокопенко]. – К. : Держкомстат України, 2016. – 105 с.
3. Місюк М. В. Ринок продукції скотарства : монографія / М. В. Місюк – К. : ІАЕ, 2012. – 330 с.
4. Кернасук Ю. Молочний сектор : реалії і перспективи / Ю. Кернасук // Агробізнес сьогодні. – 2015. – № 6 (301). – С. 12.
5. Арсеньєва О. П. Фактори конкурентоспроможності в галузі племінного тваринництва України / О. П. Арсеньєва // Агроінком. – 1998. – № 11–12. – С.10.
6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.milkua.info/uk/avgmilkprices/>
7. Керсанюк Ю. Молочний сектор: реалії і перспективи / Ю. Керсанюк // Агробізнес сьогодні. – 2015. – Березень. – № 6. – С. 10–12.
8. Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств на 2015 рік. Статистичний збірник / [відпов. за вип. О. М. Прокопенко]. – К. : Держкомстат України, 2016. – 50 с.

Referenses

1. Konkurentospromozhnist' produktsiyi skotarstva i ptahivnytstva Ukrayini v sistemі evrointegratsiyi : monografija / [Il'chuk M. M., Konoval I. A., Mel'nikova I. V. ta in.] (2015). – K.: Vid-vo TOV «Agrar Media Grup», 321.
2. Realizacija sil's'kogospodars'koyi produktsiyi za 2010–2015 r. Statystychnyj zbirnyk / [vidpov. za vip. O. M. Prokopenko] (2016). – K. : Derzhkomstat Ukrayiny, 105.
3. Misjuk, M. V. (2012). Rinok produktsiyi skotarstva : monografija / M. V. Misjuk. – K. : NNC ІАЕ, 330.
4. Kernasjuk, Ju. (2015). Molochnyj sektor : realiyi i perspektyvy / Ju. Kernasjuk // Agrobiznes s'ogodni, 6 (301), 12.
5. Arsen'eva, O. P. (1998). Faktory konkurentospromozhnosti v galuzi pleminnogo tvarynnyctva Ukrayiny / O. P. Arsen'eva // Agroinkom, № 11–12, 10.
6. [Elektronic resource]. Available at: <http://old.milkua.info/uk/avgmilkprices/>

7. Kersanjuk, Ju. Molochnyij sektor: realiyi i perspektyvy / Ju. Kresanjuk // Agrobiznes s'ogodni, 2015, Berezen', 6, 10–12.

8. Osnovni ekonomichni pokazniki roboti sil's'kogospodars'kih pidpriemstv na 2015 rik. Statystychnyj zbirnyk / [vidpov. za vyp. O. M. Prokopenko] (2016). – K. : Derzhkomstat Ukrainy, 50.

СОСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ РЫНКА МОЛОКА В УКРАИНЕ

О. В. Пащенко

Аннотация. Рассмотрено состояние и тенденции развития рынка молока, который представляет собой одну из главных составляющих продовольственной безопасности страны. Это обусловлено, во-первых, важным значением молока и молочных продуктов для питания населения, во-вторых, невозможностью ведения стабильной экономической политики в стране без развития этого рынка и, в-третьих, социальной направленностью отрасли, где главной целью является улучшение уровня жизни населения и обеспечение гарантированного доступа его к молочной продукции в соответствующем количестве, качестве и ассортименте.

Ключевые слова: рынок молока, производство молока, качество молокасырья, сельскохозяйственные предприятия, хозяйства населения, конкурентоспособность.

THE STATUS AND DEVELOPMENT OF MILK MARKET IN UKRAINE

O. V. Pashchenko

Abstract. The article considers the state and development trends of market of milk, which constitutes one of the main components of food security in the country. This is due, firstly, the importance of milk and dairy products to feed the population, and secondly, the impossibility of development without the maintenance of a stable economic policy in the country and, thirdly, the social aspect of the industry, where the main goal is to improve the standard of living of the population and guarantee access for its dairy products in the appropriate quantity, quality and range.

Keywords: milk market, milk production, milk quality, raw material, agricultural enterprises, households and competitiveness